

Miłoszewski, Stanisław

Gerard Ciołek (1909-1966)

Ochrona Zabytków 19/3 (74), 64-65

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GERARD CIOŁEK
(1909 – 1966)

Wiadomość o śmierci profesora dr Gerarda Ciołka uświadomiła nam jaką dotkliwą stratę poniosły nauka i konserwatorstwo polskie. Był On człowiekiem wielkiej prawości, życzliwości dla ludzi, a we współpracy zawsze bezpośrednim, serdecznym kolegą. Łączył w sobie wiedzę naukowca-badacza z praktyką architekta-konserwatora.

Gerard Ciołek urodził się 24 września 1909 r. w Wyżnicy na Bukowinie, naukę rozpoczął w gimnazjum polskim w Czerniowcach, szkołę średnią ukończył w Lublinie. Studia na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej rozpoczął w 1929 r., gdzie w 1938 r. otrzymał dyplom broniąc pracy z zakresu architektury ogrodowej u prof. F. Krzywdy-Polkowskiego. Związany od 1935 r. z Zakładem Architektury Polskiej PW, gdzie od 1937 r. pełnił obowiązki starszego asystenta, rozpoczął działalność naukową pod kierunkiem prof. dr Oskara Sosnowskiego, uzyskując w 1937 r. dyplom honorowy za swe prace na Międzynarodowej Wystawie w Paryżu. Jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej odbył w tymże roku podróż naukową do Finlandii, Szwecji, Norwegii i Danii, a w r. 1938 do Niemiec, jako delegat Zakładu na Międzynarodowy Kongres Architektury Ogrodowej i Ochrony Krajobrazu. Jesienią 1938 r. odbył objazd badawczy cenniejszych założeń ogrodowych na Wołyniu, a wyniki badań inwentaryzacji w terenie ogłosił drukiem. Po kampanii wrześniowej podjął ponownie w 1940 r. studia nad architekturą ogrodową w oparciu o tajną Politechnikę Warszawską i żywo działające w konspiracyjnych warunkach warszawskie środowisko naukowe. W latach 1941—44 pełnił obowiązki starszego asystenta u prof. dr Jana Zachwatowicza w Zakładzie Architektury Polskiej tajnej Politechniki Warszawskiej, pracując nad programem odbudowy kraju i ochrony swojszczyzny, kontynuując jednocześnie rozpoczętą w 1938 r. pracę doktorską na temat „Regiony budownictwa wiejskiego w Polsce” pod kierunkiem prof. dr Tadeusza Tołwińskiego, którą obronił otrzymując tytuł doktora nauk technicznych w 1944 r. W tymże czasie wykładał projektowanie architektury ogrodowej i budownictwo w Państwowej Średniej Szkole Budownictwa, w Miejskiej Szkole Budowlanej i w Szkole Architektury inż. Jastrzębskiego, ponadto opracował wstępne projekty rekonstrukcji parków w Wilanowie i Natolinie.

W czasie powstania dr Gerard Ciołek pełnił służbę ochrony zbiorów i dóbr kulturalnych prowadząc jednocześnie referat kartograficzny oficera operacyjnego. Po powstaniu, w czasie od 5 października 1944 r. do 2 maja 1945 r., przebywał w obozie dla jeńców wojennych, a od czerwca do grudnia 1945 r. jako oficer Polskiej Brygady Spadochronowej był wykładowcą w szkolnictwie zawodowym dla żołnierzy. W końcu 1945 r. powrócił do kraju, obejmując Wydział Ochrony Krajobrazu i Swojszczyzny w Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Sztuki, pracując równocześnie jako adiunkt na Wydziale Architektury PW.

W ramach prac Wydziału podjął akcję systematycznej rejestracji zabytków i kompletowania dokumentacji historycznej i fotograficznej. Zostały z jego inicjatywy zaczęte badania pomiarowo-analityczne, w wyniku których rozeznano kilkadziesiąt najcenniejszych założeń ogrodowych. W tych latach pod jego ścisłym nadzorem autorskim realizowano rekonstrukcję szeregu zabytkowych ogrodów, m.in. w Lubartowie, Nieborowie, Arkadii, Rogalinie i Wilanowie.

Wielki temperament życiowy i wszechstronność zainteresowań pozwoliły Mu jednocześnie brać czynny udział w pracach Państwowej Rady Ochrony Przyrody i Rady Parku Pienińskiego. Piastował godność członka Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, jak też Komitetu Zagospodarowania Ziemi Górskich PAN, ponadto przez szereg lat pełnił funkcję delegata Ministra Kultury i Sztuki d/s ochrony przyrody. Był członkiem Komitetu Planowania Krajobrazu w ramach Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody, biorąc udział w kongresach tej Unii. Był członkiem licznych związków twórczych i stowarzyszeń (SHS, SARP, TUP, PTTK). Profesor Gerard Ciołek był propagatorem zakładania muzeów na wolnym powietrzu. Jego myślą było stworzenie niezrealizowanych dotychczas muzeów, m.in. w Zakopanem, Morysunku k/Wilanowa i Międzyrzeczu, był konsultantem przy tworzeniu innych. Tematowi muzeów tego typu poświęcił już w r. 1937 pierwszy swój artykuł pt.: „Skandynawskie muzea pod otwartym niebem”. W r. 1951 został powołany na stanowisko Rady Ministra Kultury i Sztuki d/s konserwacji zabytków. Od 1948 r. powierzone Mu stanowisko zastępcy profesora i kierownika Katedry Planowania Wstęp-

nego na Wydziale Architektury Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Równocześnie prowadził wykłady zleczone z zakresu kształtowania i ochrony krajobrazu oraz teorii kompozycji ogrodowej na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej i na Wydziale Ogrodniczym SGGW w Warszawie. W r. 1952 powołany został na kierownika Katedry Urbanistyki w Krakowie, a w r. 1954 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego na tejże katedrze. Od r. 1963 kierował zorganizowaną przez siebie Katedrą Planowania Krajobrazu i Terenów Zielonych Politechniki Krakowskiej oraz uzyskał nominację na profesora zwyczajnego. Stałe zajęcia dydaktyczne, jakie prowadził na politechnice Warszawskiej i Krakowskiej, nie pozwoliły Mu od 1955 r. na pracę w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Nie odsunął się jednak od konserwatorstwa. Był nadal stałym konsultantem komisji fachowych w resorcie, brał udział jako rzeczoznawca w posiedzeniach Komisji Konserwatorskiej przy Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków, w wojewódzkich radach ochrony dóbr kultury, współpracował z działem dokumentacji naukowo-histerycznej PKZ, a w ramach zakładu swej Katedry Planowania Krajobrazu i Terenów Zielonych Politechniki Krakowskiej wykonał wiele projektów rekonstrukcji ogrodów zabytkowych oraz kształtowania krajobrazu. Jednym z Jego ostatnich osiągnięć był projekt zagospodarowania obrzeża zalewu czorszyńskiego z uwzględnieniem wymogów i interesów konserwatorskich, a z zabytkowych założeń ogrodowych projekty renowacji parków w Łańcucie, Krasiczynie, Pszczynie i Koszęcinie.

Dorobek naukowy zmarłego profesora wyraża się ponad 60 publikacjami, drukowanymi m.in. w „Ochronie Zabytków”¹, o tematyce obejmującej: polskie budownictwo drewniane, zagadnienia konserwatorskie, parki i ogrody zabytkowe oraz kształtowanie i ochronę krajobrazu. Podsumowaniem Jego powojennej dwudziestoletniej pracy naukowej były prace: „Ogrody polskie”, „Historia kompozycji ogrodów w Polsce”, „Polscy architekci i planiści ogrodów” oraz opracowane przez Niego hasło: „Sztuka ogrodów” dla Wielkiej Encyklopedii Powszechnej. Od wielu lat profesor Gerard Ciołek gromadził materiał do kilku dalszych swoich prac o ogrodach polskich, które miały się ukazać w najbliższym czasie drukiem, m. in.: „Ogrody klasztorne” oraz rozszerzone i uzupełnione wznowienie „Ogrodów polskich”. Ogromny ten zbiór, dotychczas w nieznacznym stopniu wykorzystany, stanowi zjawisko unikalne i posiada szczególną wartość dla badań nad historią i teorią ogrodnictwa ozdobnego. Praca dydaktyczna i naukowa, podbudowana twórczością projektową, oraz szeroki zakres zainteresowań i ogromna pracowitość sprawiły, że profesor Gerard Ciołek stał się uczonym wpływającym decydująco na rozwój zagadnień planowania i ochrony krajobrazu, jak również na wychowanie społeczeństwa w duchu kultury i ochrony krajobrazu. Za działalność zawodową był odznaczony w 1958 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Wysokie kwalifikacje Zmarłego ocenili od dawna wszyscy z Nim współpracujący. Pozostanie On w pamięci służby konserwatorskiej, ludzi nauki, przyjaciół i kolegów jako wybitny specjalista z dziedziny historii ogrodów i kształtowania krajobrazu. Zmarł 15 lutego 1966 r. w otoczeniu przyrody — szczególnie ukochanych przez siebie Tatr.

Stanisław Miłoszewski

¹ Budowa zapory wodnej w Czorsztynie, I (1948), nr 3—4, s. 104—110; Ogród w Rogalinie, III (1950), nr 2—3 (10—11), s. 147; Zagadnienie ochrony budownictwa ludowego, V (1952), nr 4 (19), s. 217—228; Ogrody Lublina w XIX wieku, VII (1954), nr 4 (27), s. 263—270; Odbudowa ogrodu [w Wilanowie], XV (1962), nr 3 (58), s. 86—106 oraz wspólnie z K. Chrabelskim: Uwagi o potrzebie odbudowy zabytkowych ogrodów, II (1949), nr 1 (5), s. 15—19.